© Мазченко В.Ф., Шевченко В.М., Шпакова Н.А.
УДК: 37.062.5:378.6
Мазченко В.Ф., Шевченко В.М., Шпакова Н.А.
Кафедра нормальної анатомії Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова (вул. Пирогова, 56, м. Вінниця, 21018, Україна)

ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ НА КАФЕДРАХ ТЕОРЕТИЧНОГО ПРОФІЛЮ

Резюме. *Вивчено причини можливого зниження мотивації пізнавальної діяльності студентів молодших курсів на кафедрах теоретичного профілю, обговорено найбільш ефективні шляхи його подолання.*
Ключові слова: *мотивація, студенти першого курсу, навчальна діяльність.*

Вступ

Процес навчання студентів-медиків включає теоретичну і клінічну підготовку. Рівень підготовки студентів на клінічних кафедрах безпосередньо залежить від знань і умінь, сформованих у майбутніх лікарів на теоретичних кафедрах. Відповідно відгукам викладачів кафедр медичних ВУЗ-ів, матеріалам наукових статей, що стосуються методичних питань навчання та відгуків самих студентів-медиків на першому і другому курсі студенти відчувають значні розумові навантаження у зв'язку з адаптацією до навчання у вищому навчальному закладі за наявності великої кількості високоінформативних теоретичних дисциплін, великим обсягом досліджуваного матеріалу та дефіцитом часу на його засвоєння [Мороз та ін., 2011].

З іншого боку, недостатнє засвоєння і збереження знань, отриманих на теоретичних кафедрах, обумовлене особистісними причинами, серед яких важливе місце займає низький рівень мотивації пізнавальної діяльності студентів на кафедрах теоретичного профілю, невпевненість в затребуваності отриманої інформації в подальшій навчальній та професіональній практиці [Князян, 2003]. Таким чином, для правильної оцінки учбової діяльності студентів, необхідно дослідити мотиви цієї діяльності.

Мотиваційна сфера є важливою складовою структури особистості, важливим чинником психічної регуляції людської діяльності та, зокрема, провідним компонентом навчальної діяльності. Навчальна діяльність студента є проміжною ланкою між шкільним навчанням та виробничою діяльністю. Вона відрізняється як від шкільної навчальної діяльності (опанування сумою знань), так і від професійної діяльності (практичне виконання певних ділових функцій). До особливостей навчальної діяльності студентів необхідно віднести: своєрідність цілей і результатів (оволодіння знаннями, уміннями, навичками, підготовка до самостійної праці, розвиток особистісних властивостей та якостей); особливий характер об'єкта вивчення (інформація про майбутню працю, наукові знання); студентська діяльність протікає в запланованих умовах (програми, терміни виконання); особливі засоби діяльності - лабораторне обладнання, книги, різні моделі майбутньої професійної праці; для студентської діяльності характерна інтенсивність функціонування психіки, надзвичайно висока інтелектуальна напруга; в ході студентської діяльності з'являється перевантаження, що викликає напруженість [Божович, 2001].

Навчальна діяльність студентів зумовлюється декількома групами мотивів: вузькими особистісними (прагненням отримувати позитивні оцінки, мати гарні конспекти, вивчати основну літературу); широкими соціальними (пізнавальними інтересами, розумінням значимості навчання, прагненням спілкуватися з викладачами, брати участь у роботі проблемних гуртків); творчими мотивами (самостійності при вивченні нового матеріалу, глибоким розуміння цілей навчання, оригінальними виступами на семінарах, участю у науковій роботі) [Ильин, 2003]. До факторів, що сприяють формуванню позитивної мотивації можна віднести вибір завдань, що створюють проблемні ситуації, емоційну форму викладу навчального матеріалу, усвідомлення близьких та кінцевих цілей навчання, теоретичної і практичної значущості засвоюваних знань, простеження "перспективних ліній" у розвитку наукових понять, професійну спрямованість навчальної діяльності, наявність "пізнавального психологічного клімату" у навчальній групі [Костюк, 1989].

Процес навчання в медичному вузі для студентів починається з вивчення великої кількості теоретичних дисциплін (таких як анатомія, гістологія, фізіологія та ін.), що передбачає освоєння великої кількості понять, термінів і вимагає від студентів великих зусиль по їх запам'ятовуванню. Ці теоретичні знання актуалізуються тільки в ситуаційних задачах, а не безпосередньо у практичній діяльності учнів при вирішенні клінічних задач, до них студенти приступають тільки на теоретичних кафедрах. Тому в засвоєнні великої кількості теоретичного матеріалу поза зв'язком з клінічними задачами, з професійною діяльністю лікаря студенти не знаходять для себе ніякого особистісного сенсу. Як наслідок, у них падає інтерес до процесу навчання, знижується мотивація. Навіть прояв сили волі, посидючості і терпіння не допомагають кардинально змінити ситуацію, якщо студент слабо уявляє собі, для чого він вивчає цей величезний пласт не підкріпленого безпосередньою практичною необхідністю теоретичного матеріалу, що не пов'язаний з клінічними завданнями, які повинен вирішувати лікар у своїй професійній діяльності.

Тому з найперших кроків в оволодінні професією

лікаря у студентів-медиків необхідно формувати загальне орієнтування в матеріалі, який вивчається в цілому, що передбачає виділення системоутворюючих зв'язків між теоретичними і клінічними кафедрами.

Вже на першому курсі у студентів необхідно сформувати не детальне (що неможливо зробити за визначенням), а лише первинне, загальне уявлення про те, які знання й уміння яких теоретичних дисциплін будуть актуалізовані у вирішенні практичних завдань на клінічних кафедрах. Для цього студентам пропонується "схема орієнтування", де показані зв'язки між клінічними завданнями і необхідними для їх вирішення знаннями та вміннями, які повинні бути засвоєні студентами на теоретичних кафедрах.

Важливою умовою підвищення рівня підготовки студентів-медиків є організація їх пізнавальної діяльності з дослідження об'єкта і формування кожним студентом власного знання про нього на кожному навчальному занятті незалежно від його форми [Машбиць, Смульсон, 2005]. Ефективне засвоєння навчального матеріалу студентом буде мати місце в тому випадку, якщо його діяльність на занятті буде активною, тобто коли він сам буде аналізувати матеріал, зіставляючи і порівнюючи явища і факти, будувати визначення понять, розкриваючи їх зміст, виводити причинно-наслідкові зв'язки, групувати і систематизувати вироблені в дослідницькій діяльності нові знання. Будь-який навчальний матеріал запам'ятовується в активній діяльності з ним, а не коли його розповідає викладач або передає знання учням в готовому вигляді [Носенко, Салюк, 2007].

Однак, на практиці діяльність студента на занятті часто зводиться до відтворення сприйнятих ним від викладача або з підручника наукових знань. Такі знання реально не усвідомлюються і не засвоюються, вони тільки тоді стають суб'єктними знаннями кожного студента, коли виробляються ним як продукт його власної навчально-дослідницької діяльності [Чернобровкін, 2008].

Вирішити цю задачу можливо на принципах системного підходу, який передбачає побудову навчально-дослідницької діяльності загальнонауковим методом пізнання - методом системного аналізу. Розробка концепцій мотивації освітнього процесу, засновані на комплексних підходах, і є важливою сучасною проблемою в сфері підготовки фахівців-медиків. Це вимагає від усіх учасників освітнього процесу серйозної науково-теоретичної підготовки і розуміння специфіки діяльності майбутнього фахівця. Спонукати студента до активного навчання можна за допомогою психологічного впливу - переконання, навіювання, інформування. Використовується й стимулювання - вплив не безпосередньо на особистість, а на зовнішні обставини за допомогою стимулів, оцінок, що спонукають студента до певної поведінки [Леонтьев, 1983].

Головною особливістю підготовки майбутніх медичних працівників є комплексний характер підходу до формування та підвищення рівня пізнавальної мотивації. Саме це визначає особливості змісту і методів підготовки студентів до лікарській практиці, їх спрямованість на самостійну пізнавальну діяльність.

Основну роботу з формування мотивації навчання виконують викладачі. Кожен з них повинен пам'ятати про те, що в першу чергу необхідно змінити негативне відношення до навчання. Навчальний матеріал і прийоми навчальної роботи повинні бути достатньо різноманітні. Різноманітність забезпечується не тільки зіткненням учнів з різними об'єктами в ході навчання, але і тим, що в одному і тому ж об'єкті можна відкривати нові сторони. Новизна матеріалу - найважливіша передумова виникнення інтересу до нього. Проте, пізнання нового повинно спиратися на знання, що вже є у школяра. Використання раніше засвоєних знань - одна з основних умов появи інтересу. Істотний чинник виникнення інтересу до навчального матеріалу - його емоційне забарвлення, живе слово вчителя [Матюшкин, 1972].

Стимулом може служити прагнення відкрити щось нове у вже відомому. Сам для себе студент робить глобальне відкриття у тому, чим він користувався вже роками і ніколи не замислювався. Навчально-пізнавальний процес отримає особливе значення для такого винахідника. Ще одним із стимулів є винахід. Спроба досягати чогось значущого, що матиме право існувати не лише для окремої особистості, але й стане прийнятим для будь-кого. Такими стимулами можуть бути власні роздуми покладені в основу навчання [Юдіна, 2007].

Спрямованість дій будь-якого викладача визначається його прагненням і життєвою необхідністю підвищити рівень мотивації навчання студентів - від негативного і нейтрального до позитивного, відповідального, дієвого. Уміле застосування заохочення і покарання, впровадження в процес навчання дискусії, суперечки та інтелектуального змагання значно стимулює заохочення до навчального процессу.

Мотивація пізнавальної діяльності студентів-медиків може бути підвищена за рахунок максимально тісного поєднання інформації про нормальну структуру і функцію організму та його складових з даними про наслідки певних змін вищевказаної норми. Треба в цілому та на конкретних прикладах пояснити студентам, що будь-який морфологічний субстрат або процес можуть бути мінливими як у межах норми, так і за її межами. Викладачеві необхідно окрім основного матеріалу теоретичних кафедр вимагати від студентів також і відтворення інформації про можливі причини, механізми та наслідки патологічних змін нормальної структури та функції відповідно теми заняття. Як показує практика, така інформація не зашкоджує вивченню безпосередньо теоретичного матеріалу, оскільки встановлюються нові смислові зв'язки з більш наочними клінічними уявленнями.

Підвищенню мотивації навчання сприяє також різнобічність інформації, що полягає, зокрема, в поєднанні понять структури та функції. Викладач повинен прагнути навчити студентів завжди поєднувати дані про

будову певних утворень організму людини з інформацією про функціонування цих утворень. Якщо метою заняття є вивчення певних процесів в організмі, необхідно згадувати яких морфологічних утворень вони стосуються.

Дуже важливим фактором, який може підвищити зацікавленість студентів у вивченні навчального матеріалу є методична різноманітність проведення занять. Поруч із загальновідомими методиками спілкування викладача зі студентами існує багато інтерактивних методів проведення заняття. Мотивація навчальної діяльності значно підвищується при впровадженні змагальності між студентами у відтворенні матеріалу, що підлягає розгляду. При цьому викладач повинен створити таку атмосферу в групі, в якій виключено особистісне протиставлення студентів один одному, а подання інформації, яка не була озвучена іншим студентом, мало б вигляд допомоги і підтримки [Комиссарова, Смульсон, 2010]. В будь-якому випадку заняття доцільно закінчувати індивідуальним опитуванням викладачем кожного студента і підведенням підсумків кожного з етапів заняття.

Взагалі, існує велика різноманітність методик проведення занять, які сприяють підвищенню активності всіх студентів під час їх проведення. Наприклад, методика запитань і відповідей, розгорнута бесіда (передбачає попередню підготовку студентів з визначених завдань), колективне читання (студенти зачитують тексти, коментуючи їх зміст з позицій розвитку сучасної науки), усні відповіді студентів з подальшим їх обговоренням, дискусія (студенти, маючи програму, завчасно готуються до дискусії та розгортають її безпосередньо на занятті), обговорення й оцінювання письмових рефератів студентів, заняття-конференція (студенти завчасно готують доповіді, виступають з ними, відповідають на запитання колег), розв'язання проблемних завдань (на основі створення проблемних ситуацій, виокремлення проблемних завдань і праці над їх розв'язанням), "мозковий штурм" (студенти завчасно ознайомлюються з важливими проблемними завданнями, які потребують розв'язання; під час семінару вносять конкретні пропозиції щодо розв'язання проблеми) [Кудрявцев, 1993; Чумак, 2007].

У процесі підготовки та проведення занять варто відмовитися від практики, коли студенти, отримавши перелік питань з теми заняття, розподіляють між собою ролі, якими передбачено, хто конкретно висвітлюватиме окреме питання. Це призводить до формалізму, пасивності основної частини академічної групи. Лише активна участь усіх студентів у розв'язанні окреслених завдань в достатній мірі їх активізує. Інтерактивні методи проведення занять надихають студентів на додаткові зусилля по вивченню навчального матеріалу за темою заняття [Жалдак, 2005; Чумак, 2010].

Для підтримки належного рівня мотивації пізнавальної діяльності необхідна впевненість студента в об'єктивності оцінки, яку він отримав. За будь-яких обставин для студента оцінка, яку він заробив є головним і найбільш показовим критерієм якості його зусиль у вивченні навчального матеріалу. Викладач повинен знайти час, щоб детально, в доброзичливій формі пояснити кожному студенту походження його оцінки, вказати на недоліки в його відповіді та надати поради як правильно розподілити зусилля для вивчення нової теми для отримання оптимального результату.

Складання підсумку є для студента дуже важливим етапом учбового процесу. Тільки за одне заняття під час складання підсумкового модульного контролю студент заробляє 40% балів рейтингової оцінки за шкалою ICTS, в той час як решта 60% балів поточного контролю поступово накопичується протягом всіх практичних, лабораторних або семінарських занять даного модулю. Оцінка підсумкового модульного контролю наочно ілюструє ступінь достатності та ефективності зусиль студента по вивченню матеріалу тем модулю. Тому викладач повинен орієнтувати студентів на таке підготування до занять, яке передбачає тривале збереження знань, обґрунтовано додавати важливість вивчення кожної теми для успішного подолання модульного підсумку.

Викладач повинен мати індивідуальний підхіду до кожного студента, усвідомлювати його проблем в оволодінні новими знаннями та в ненав'язливій, доброзичливій формі допомагати йому їх подолати.

Висновки та перспективи подальших розробок

1. Таким чином, підвищенню мотивації навчальної діяльності на кафедрах теоретичного профілю сприяють подання матеріалу заняття в тісному зв'язку з клінічними аспектами, висока об'єктивність оцінювання знань, переконливе пояснення про необхідність оволодіння теоретичними знаннями для подальшого навчання та формування клінічного мислення, побудова заняття з урахуванням вимог Болонського процесу з неминучим вирахуванням балів поточної успішності, подальшими підсумками та кроками, підвищення змагальності між студентами в процесі проведення занять, удосконалення та підвищення різноманітності методологічних підходів до викладання матеріалу, всебічне прагнення викладача зацікавити студентів в матеріалі тем, що вивчаються, доброзичливе ставлення викладача до студентів.

В перспективі планується подальше впровадження в навчальний процес нових перспективних методик викладання.

Список літератури

Божович Л. И. Проблемы формирования личности / Л. И. Божович ; под ред. Д. И. Фельдштейна. - М., Воронеж, 2001. - 382 с.

Жалдак М. І. Про проблеми навчання інформатики в середніх та вищих навчальних закладах / М. І. Жалдак // Актуальні проблеми психології: психологічна теорія і технологія навчання / за ред. С. Д. Максименка, М. Л. Смульсон. - К. : Міленіум, 2005. - Т.8, Вип. 1. - С. 39-53.

Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. - СПб. : Питер, 2000. - 98 с.
Князян М. Формування пізнавальної мотивації дослідницької діяльності студентів / М. Князян // Педагогіка і психологія професійної освіти. - 2003. - № 1. - С. 173-181.
Коміссарова О. Ю. Психологічна підтримка студентів за допомогою телекомунікаційних технологій / О. Ю. Коміссарова, М. Л. Смульсон // Теорія та методика електронного навчання : збірник наукових праць. - Кривий Ріг : Видавничий відділ НМетАУ, 2010. - С. 117-126.
Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк; за ред. Л. М. Проколієнко ; упоряд. В. В. Андрієвська, Г. О. Балл, О. Т. Губко, О. В. Проскура. - К.: Радянська школа, 1989. - 608 с.
Кудрявцев Т. В. Вопросы психологии и дидактики проблемного обучения / Т. В. Кудрявцев // О проблемном обучении. - М. : Наука, 1993. - Вып. 1. - С. 3-20.
Леонтьев А. Н. Избранные психологические произведения: в 2т. / А. Н. Леонтьев. - М. : Педагогика, 1983. - Т. 1. - 391 с.
Матюшкин А. М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении / А. М. Матюшкин. - М. : Педагогика, 1972. - 168 с.
Машбиць Ю. І. Актуальні психолого-педагогічні проблеми дистанційного навчання / Ю. І. Машбиць, М. Л. Смульсон // Актуальні проблеми психології: Психологічна теорія і технологія навчання / за ред. С. Д. Максименка, М. Л. Смульсон. - К. : Міленіум, 2005. - Т. 8, вип.1. - С. 6-23.
Носенко Е. Л. Формування когнітивних структур особистості засобами інформаційних технологій / Е. Л. Носенко, М. А. Салюк. - Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2007. - 138 с.
Результати впровадження інноваційних технологій навчання за кредитно-модульною системою у Вінницькому національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова / [В. М. Мороз, Ю. Й. Гумінський, Т. Л. Полеся, Л. В. Фоміна] // Збірник матеріалів навч.-метод. конф. "Інноваційні методики викладання в сучасній вищій освіті". - Вінниця, 2011. - С. 128-133.
Чернобровкін В. М. Психологічні аспекти прийняття рішень у проблемних ситуаціях педагогічної діяльності як мисленнєвого процесу / В. М. Чернобровкін // Стратегії творчої діяльності: школа В.О. Моляко / за ред. В. О. Моляко. - К. : Освіта України, 2008. - С. 160-202.
Чумак В. В. Використання демонстраційного програмного забезпечення в процесі викладання у ВНЗ / В. В. Чумак // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки : зб. наук. праць. - К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2007. - № 17 (41). - Ч. 2. - С. 141-147.
Чумак В. В. Розв'язування психологічних задач (з дисципліни "Вікова психологія") студентами ВНЗ на комп'ютері / В. В. Чумак // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки : зб. наук. праць. - К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. - № 30 (54). - С. 211-218.
Юдіна Н.О. Діагностика особливостей мотивації навчання студентів / Н. О. Юдіна // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія №12. Психологічні науки : зб. наук. праць. - К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2007. - № 17 (41). - Ч. 2. - С. 252-257.

Мазченко В.Ф., Шевченко В.Н., Шпакова Н.А.

ПРОБЛЕМА МОТИВАЦИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ-МЕДИКОВ НА КАФЕДРАХ ТЕОРЕТИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ

Резюме. *Изучены причины возможного снижения мотивации познавательной деятельности студентов младших курсов на кафедрах теоретического профиля, обсуждены наиболее эффективные пути его преодоления*

Ключевые слова: *мотивація, студенты первого курса, учебная деятельность.*

Mazchenko V.F., Shevchenko V.N., Shpakova N.A.

THE PROBLEM OF MOTIVATION LEARNING OF MEDICAL STUDENTS AT THE DEPARTMENT THEORETICAL PROFILE

Summary. *Investigated the possible causes of cognitive decline in motivation of junior students in the departments of theoretical profile, discuss the most effective ways to overcome it.*

Key words: *motivation, first-year students, the training activities.*

Стаття надійшла до редакції 20.03.2013 р.

Мазченко Віталій Феодосійович - к.мед.н, асистент кафедри нормальної анатомії Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова;
Шевченко Володимир Миколайович - к.мед.н, доцент кафедри нормальної анатомії Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова;
Шпакова Надія Андріївна - асистент кафедри нормальної анатомії Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова.

© Кутинська І.П.

УДК: 378.14

Кутинська І.П.
ДВНЗ "Івано-Франківський національний медичний університет" Кафедра клінічної фармакології та фармакотерапії, (вул. Галицька, 2, м. Івано-Франківськ, 76000)

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ ПРОЕКТІВ У ПІДГОТОВЦІ МЕДИЧНИХ КАДРІВ

Резюме. *У роботі відображено основні ідеї запровадження сучасних педагогічних технологій в навчальний процес, завданням яких є озброєння майбутніх спеціалістів умінням використовувати свої знання в майбутній клінічній практиці.*